

ПУБЛІКАЦІЇ АРХЕОЛОГІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

ДО ПИТАННЯ ПРО СОЦІАЛЬНЕ РАЙОНУВАННЯ ОЛЬВІЇ ЕЛЛІНІСТИЧНОГО ЧАСУ

Н. О. Лейпунська

У статті йдеться про порівняння особливостей планування, будівництва та речового матеріалу двох районів Ольвії та різниці в соціальному статусі їх мешканців.

Проблему соціального районування Ольвії як характеристики особливостей громадянської общини та економіки міста тією чи іншою мірою порушував ряд дослідників. Так, Л. М. Славін вважав, що будинки заможніших громадян і громадські споруди групувалися вздовж основних міських вулиць, а житла бідноти, які зводилися поряд з виробничими та складськими будівлями, містилися в глибині великих кварталів¹. Грунтовне вивчення характеру будівництва житлових споруд у різних місцях міста дало змогу С. Д. Крижицькому зробити висновок про те, що в ольвійському містобудівництві досить чітко простежуються елементи соціального районування, типові для соціальної топографії античного елліністичного міста. Так, ділянка І була забудована найбіднішими будівлями, особливо в частині, що прилягала безпосередньо до оборонної стіни. Житлові будинки біля Зевсового кургану в центрі Верхнього міста і особливо ділянки НГФ у південній частині Нижнього міста належали, мабуть, найбагатшим жителям, інші ділянки забудови зближувалися за середнім рівнем планування та якістю споруд. Спостереження С. Д. Крижицького про схожість рівня будівельної техніки, планування, декору житлових будинків усередині того чи іншого кварталу² особливо важливе тим, що ця характеристика може свідчити про близькість майнового та соціального статусу його мешканців.

Розкопки ольвійських житлових кварталів на захід від агори, розпочаті Ольвійською експедицією АН УРСР під керівництвом Л. М. Славіна ще у 1956 р., провадилися ним до 1972 р. і були завершені автором статті. Пізніша робота на іншій ділянці Ольвії — НГС — та її результати наштовхнули на думку провести порівняльний аналіз одержаних матеріалів. Поки що йдеться лише про початок досліджень, однак ті дані, що лежать на поверхні, уже зараз дозволяють зробити ряд цікавих і важливих для історії міста висновків.

Ділянки розміщуються в різних частинах міста. Центральний квартал — у центрі плато Верхнього міста, у західній його частині, на південний захід від громадського центру міста — агори і теменосу³. Ділянка НГС розташована в північному кінці плато Нижнього міста, на початку його терас. Вже при розкопувальних роботах та пізніше при обробці речових матеріалів привертала увагу відмінності в характері зведення споруд на цих ділянках. Нижче наводяться короткі характеристики деяких особливостей їх будівництва, а також речових комплексів.

До складу Центрального кварталу входять 13 будинків, два з яких — Є—17 та Є—3 — мають громадське призначення. Обидва вони виходили східною стороною на південно-західну частину агори та Головну Поздовжню вулицю,

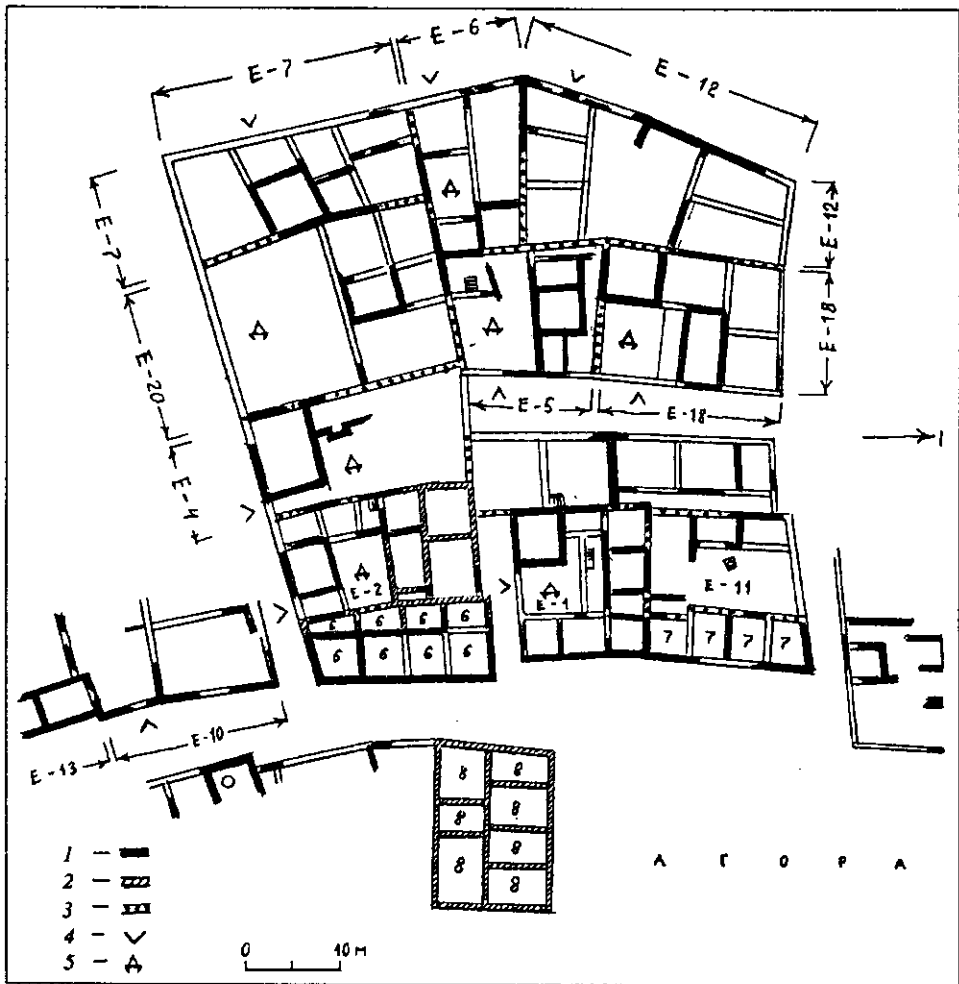

Рис. 1. План ділянки Центральний квартал (схема).

що пролягає на південь. Будинки Е—17 та Е—3 розділяв провулок та споруда Е—1 (рис. 1).

Залишки будинку Е—17 являють собою ряд з чотирьох підвальних приміщень, які, за припущенням Л. М. Славіна, були складськими. Відсутність двору і зв'язку між приміщеннями, а також речовий матеріал із заповнення підвалів дозволили досліднику цього будинку Л. М. Славіну встановити його призначення як торговельного ряду. Щоправда, дослідник вважав його майже вдвоє більшим, бо відносив до цього будинку і приміщення, розташовані на південь⁴, які С. Д. Крижицький пов'язує з сусіднім будинком Е—1⁵. Речові матеріали з будинку Е—17 представлено значною кількістю монет (близько 350) і дельфінчиків (близько 1200). Відзначається практично цілковита відсутність побутового посуду, лише в одному з приміщень було дещо більше кухонної кераміки та фрагментів чорнолакового столового посуду. Тут же знайдено досить рідкісне клеймо агорана на фрагменті червоноглиняного мірного глека. Таким чином, будинок Е—17 являв собою Західний торговельний ряд, що виходив на агору.

У південно-східній частині кварталу, на розі Головної Поздовжньої та Південної вулиць містився ще один будинок громадського призначення. Як і Західний торговельний ряд, він складався з двох рядів наземних і підвальних приміщень, у кожному з яких — по чотири не сполучених одна з одною кімнати. Припускається, що основним був східний ряд приміщень, який виходив на вулицю, а західні кімнати відігравали роль підсобних. Таким чином, бу-

динок складався з чотирьох незалежних одна від одної секцій, кожна з них мала самостійний вихід на Головну вулицю. Двір відсутній. Усі підвали будинку облицьовані добре обтесаним та викадруженим вапняком. З точки зору рівня та якості будівельної техніки цей будинок був одним з кращих у місті⁶. При його спорудженні була принесена жертва — у спеціальну нішу в стіні покладено сіроглиняний глечик, закритий денцем чорнолакової посудини. Вміст не зберігся, можливо, це були якісь органічні речовини — вино, олія, або інші харчові продукти⁷.

Про призначення будинку Є—17 немає одностайної думки. Л. М. Славін вважав його будинком міської адміністрації, де кожна секція належала тій чи іншій колегії, або якомусь органу державної влади⁸. У будь-якому випадку він був незвичайною спорудою, що підтверджується плануванням, рівнем будівельної техніки, нарешті, наявністю будівельної жертви.

Та хоч яке було призначення згаданих будинків, слід констатувати, що до складу Центрального кварталу входили дві споруди громадського призначення. Це повною мірою свідчить про те, що мешкали в ньому громадяни, які відігравали важливу роль у житті міста.

Решта території кварталу була зайнята житловими будинками, які різнилися плануванням, розмірами, наявністю елементів ордеру, площею (від 160 до 350 м²). Втім, щодо ряду інших ознак — характеру будівельної техніки, спорядження приміщень, комплексу знахідок — можна припустити близький соціально-економічний стан його мешканців, які, мабуть, мали досить високий суспільний статус.

Зупинимось на відмітних рисах окремих будинків, що характеризують їхніх жителів як представників вищої верстви ольвійської общини. При цьому слід врахувати певну провінційність Ольвії як міста «на краю ойкумени», що наслідувало традиції метрополії в економічній та соціальній сферах життя.

Так, не менш як у чотирьох будинках використано ті чи інші елементи ордеру. На ділянці знайдено кілька капітелей аттичного ордеру⁹. Будинки Є—1, Є—18, Є—5 мають пастади з портиками, у Є—6 — колони оточували двір з трьох боків.

Серед перелічених вище споруд будинок Є—5 вирізняється не тільки наявністю пастади, а й унікальною будовою одного з підвальних приміщень — у південній його стіні було влаштовано три практично однакові стрільчасті ніші з несправжнім склепінням, підосви яких збігаються з рівнем підлоги в підвалі¹⁰. Висота ніш — близько 165, ширина — близько 100, глибина — близько 110—120 см. Стіни підвалу та ніші складені дуже старанно, з добре викадруваного і підтесаного до місця вапняку. Аналогії таким нішам у підвальних приміщеннях невідомі. Припускається, що в них могли стояти статуї божеств, однак будь-яких матеріалів *in situ* не знайдено, тільки у заповненні приміщення виявлено теракотову фігуру Кібели. У кутку підвалу була вкопана нижня частина амфори, що могла правити за резервуар для рідини, а неподалік простежувалися залишки великої овальної в плані печі¹¹. Швидше за все, приміщення було домашнім святилищем, де відправлялися культи. Крім цього культово-парадного приміщення, у будинку було ще три житлових і два господарських підвали, досить великий двір з пастадою і не менше семи наземних приміщень. Безперечно, будинок належав заможній родині, у житті якої важливу роль відігравало відправлення культових церемоній. Можливо, це була сім'я жерця досить високого рангу.

На північ від будинку Є—5 розташовувався ще один досить великий будинок — Є—18 (площею близько 270 м²). На північ від двору з пастадою розміщувались господарські та житлові споруди, а на південний захід від нього було парадне приміщення зі стінами з добре обтесаного каменю, вкритого розмальованим тиньком — різноманітні геометричні й рослинні орнаменти у вигляді зигзагів, ов, завитків та ін., виконаних білою, жовтою, чорною, синьою, червоною фарбами. На жаль, залишки їх були настільки фрагментарними, що цілісне уявлення про них скласти неможливо. Однак таке приміщення навряд чи могло бути в будинку небагатого мешканця Ольвії. Очевидно, і тут жила досить заможна сім'я¹².

У центрі західної частини кварталу був невеликий за площею (160 м²)

будинку, що складався тільки з наземних приміщень, що є досить рідкісним явищем для Ольвії. Однак і його ніяк не можна назвати бідним — його вимощений плитами двір був оточений тристороннім портиком, виконаним з використанням аттичного ордера. Стіни приміщень були прикрашені розмальованим тиньком, орнаментованим смугами білого, блакитного, червоного, темно-синього кольорів¹³.

У південній частині кварталу відкрито ще три великих будинки, які за тими чи іншими ознаками цілком можна вважати власністю досить багатих сімей ольвіополітів.

Так, на розі Західної та Південної вулиць стояв будинок Є—7, площа якого становила близько 300 м². Він складався з господарських і житлових підвальних та наземних приміщень і, можливо, був частково двоповерховим у північній або східній частинах: над підвальним приміщенням зберігся фрагмент наземних кам'яних сходів. Стіни підвалу зведено з добре обробленого та пригнаного до місця каміння. У ньому відкрито невідомий досі пристрій — невелика (близько 100 см у довжину) овальна в плані «ванна» з мармуроподібного вапняку (або мармуру?) з добре заповіреною поверхнею, заглиблена в долівку¹⁴.

Сусідній Є—7 — ще один великий будинок Є—20 площею близько 350 м² також мав підвальний та наземний поверхи, що склалися з господарських, житлових і парадних приміщень. В одному з господарських підвалів була влаштована цистерна, мабуть, для води, глибиною 7,5 та діаметром дна — 3,4 м. На дні цистерни був зроблений відстійник, стіни вкриті шаром вапнякового розчину. На площі цього будинку знайдено дві архаїчні електрові монети — мітіленська гекта 500—495 рр. та статер Лампсака кінця VI ст. до н. е.¹⁵.

Далі на схід розміщувався ще один багатий будинок — Є—4¹⁶. До його складу входило не менше чотирьох підвалів і сім наземних приміщень. Одне з приміщень, де була велика прямокутна ніша в стіні, вважалось культовим. Можливо, тут теж, як і в будинку Є—5, існувало домашнє святилище, хоч набагато скромніше на вигляд.

Сусіднім був близький за площею будинок Є—2, який мав 11 приміщень (п'ять — з підвалами), розміщених з трьох боків двору. Він блокувався спільною стіною з адміністративною спорудою Є—3.

Нарешті, і будинок з пастадою Є—1, що виходив на агору, теж, мабуть, міг належати не рядовому громадянину полісу. Про це говорить його розміщення між двома громадськими спорудами, наявність ордера, досить велика площа, не менш як чотири підвальних та сім — дев'ять наземних приміщень¹⁷.

Можна також припустити, що і так званий будинок з цистерною (Є—11) належав досить багатій сім'ї. Він мав два подвір'я, п'ять підвалів, дев'ять наземних приміщень, дві цистерни. Л. М. Славін висловив досить слушне припущення, що будинок належав купцеві, який мав лавку тут же на агорі¹⁸.

Звичайно, в Ольвії були райони і з багатшими будинками — біля Зевсового кургану і особливо на ділянці НГФ. Однак споруди Центрального кварталу досить виразно відрізняються як від скромніших будинків на ділянці І північно-східної околиці міста, так і від будинків ділянки АГД. Щоправда, ці відмінності мають різний характер. Так, будинки на ділянці І належали бідному населенню. Вони були досить скромні, невеликі, з обмеженою кількістю підвальних приміщень, дворами господарського призначення, при зведенні їх застосовувався невисокий рівень будівельної техніки¹⁹. Будинки ж ділянки АГД належали сім'ям, майновий рівень яких був, мабуть, близький або не набагато відрізнявся від рівня життя населення Центрального кварталу. Однак тут помітна суворіша стандартизація будинків, площі їх близькі²⁰. Будинки Центрального кварталу відзначаються різноманітністю планування і розмірів, слабкою вираженістю господарської функції — тут практично немає слідів ремісничої діяльності, за винятком домашнього ткацтва, нечисленні серед знахідок і знаряддя праці.

Тепер звернемось до ділянки НГС. Як зазначалося вище, вона міститься на плато Нижнього міста, неподалік від гаданої північної лінії оборонної стіни. Її топографічна особливість — розміщення на півночі ольвійського амфі-

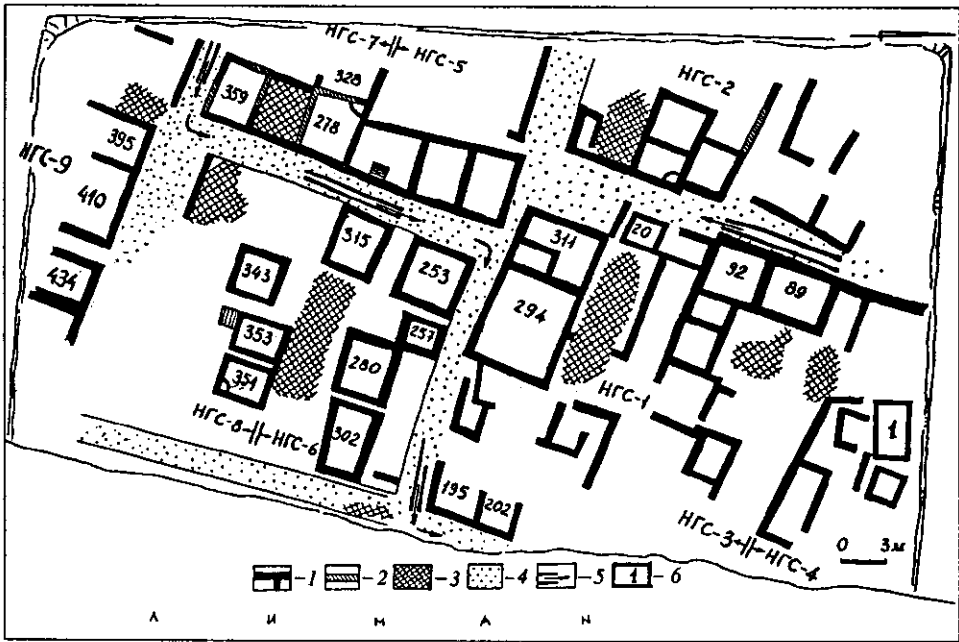

Рис. 2. План ділянки НГС (схема).

театру, де простежується кілька його терас. Ділянка забудована житловими спорудами, що формують невеликі квартали, тобто блоки з двох — трьох будинків (рис. 2). Блоки з усіх боків обмежено вулицями або провулками. Площа кожного такого блоку кварталу — 400—600 м². Усі будинки близькі за розмірами та характером планування. Всі вони безордерні, входи — через протирони на досить великі подвір'я, площею близько 20 м². У кожному будинку було не менш як по три — п'ять підвальних приміщень різного призначення — господарських та житлових. Житлові підвали відзначалися старанною обробкою каменю, застосованого при муруванні стін. У господарських підвалах у кутках влаштовувались загородки, встановлювались кам'яні ступи, зернотерки, а в одному з них (будинок НГС—9) був навіть споруджений млиновий пристрій (невелика яма діаметром 90 см, обкладена каменем зі слідами спрацьованості на горловині). Аналогічний пристрій відкрито на Делосі²¹, вони також відомі за етнографічними прикладами. Тільки один будинок — НГС—1 — дещо вирізняється з ряду близьких за багатьма ознаками — тут був двір більшої площі, вхід у наземну групу приміщень позначений «пілонами» — двома кам'яними стовпами. Один з підвалів має дуже велику площу — близько 30 м², його довжина становить 7 м. Стіни викладені насухо із старанно обтесаних і викадрованих прямокутних по фасаду плит та блоків вапняку з суворим дотриманням рядності та підгонкою за місцем. Цей підвал мав, мабуть, специфічне парадне призначення. Поки що такий будинок залишається єдиним на ділянці.

Квартал був пошкоджений пожежею на початку еллінізму та від зсуву наприкінці цього ж періоду. Після останнього струсу в багатьох будинках на засипаних підвалах влаштовувались великі печі і домашні вівтарі. Але і до того часу помітна активна будівельна діяльність — приміщення не раз перебудовувались, пристосовувались до якихось нових вимог мешканців.

Спостереження над характером житлових будинків ділянки дозволяють зробити висновок, що тут мешкали досить заможні громадяни. Втім, їх майновий рівень був, мабуть, нижчий, ніж у мешканців Центрального кварталу. Судячи за плануванням будинків, розмірами подвір'їв та обладнанням підвальних приміщень, господарська діяльність відіграла важливу роль у житті їх мешканців.

До аналогічного висновку призводить і розгляд масового речового матеріалу «АРХЕОЛОГІЯ», № 4, 1997 р.

ріалу, знайденого на обох ділянках. Цю роботу поки що слід вважати тільки попередньою, але її результати становлять певний інтерес.

Для початку статистичної обробки і порівняння матеріалу двох ділянок були проаналізовані знахідки з двох більш-менш рівних виборок — з площі близько 1000 м² на кожній ділянці. Поки що він оброблений якнайпростіше — обраховані абсолютні величини та процентний вміст тих чи інших груп знахідок. При цьому обчислювався процентний вміст амфор по відношенню до загальної кількості кераміки, за винятком черепиці, та окремих груп посуду по відношенню до всіх груп у цілому. Аналіз одержаних даних дозволив зробити наведені нижче висновки.

Фрагменти черепиць представлені близькою кількістю, що цілком логічно, тому що матеріали взято з практично однакової площі, на якій стояли житлові будинки.

Таблиця 1. Абсолютні числа фрагментів кераміки різних категорій (кількість екземплярів)

Категорія кераміки	Ділянка НГС	Ділянка Центрального кварталу
Черепиця	35996	37513
Амфори	247241	215008
Амфори умовно цілі	3165	2532
Столовий простий посуд	34402	33935
Столовий «парадний» посуд	14123	9725
Кухонний посуд	17782	10593
Ліпний посуд	5415	3318
Знаряддя праці. Грузила	329	31

Таблиця 2. Абсолютні числа фрагментів кераміки різних категорій (%)

Категорія кераміки	Ділянка НГС	Ділянка Центрального кварталу
Амфори	81,6	77,6
Столовий простий посуд	48,2	40,5
Столовий «парадний» посуд	18,3	26,16
Кухонний посуд	17,6	25,6

Як видно з наведених таблиць, має місце відносно невелика різниця у процентному вмісті амфор по відношенню до всього керамічного матеріалу. Це 77,6% на Центральному кварталі та 81,6% на ділянці НГС. Однак при підрахунку амфорних знахідок у кожному році роботи (розкопана площа залишається близькою) процент вмісту амфор відрізняється істотно — на Центральному кварталі він становить від 52,2% до 91,8%, а на ділянці НГС — від 78,8% до 88%. Крім того, на ділянці НГС знайдено значно більше фрагментів амфор, що визначаються як цілі одиниці — археологічно цілі посудини, горла, ніжки. На ділянці НГС такі фрагменти становлять 3165, на Центральному кварталі — 2532 екз. Про що це говорить — поки що важко казати, але такий факт констатується.

Різниця в абсолютних цифрах помітна і для інших категорій кераміки: столового чорнолакового та мальованого посуду в абсолютних цифрах знайдено більше на ділянці НГС, у процентному відношенні — на Центральному кварталі. Те саме стосується і кухонної кераміки. Ліпного посуду дещо більше на НГС, але процентний вміст його близький — 7,5%. Кількість і процентний вміст усіх цих категорій посуду обчислювався без урахування амфор. На даному етапі статистичної обробки керамічного матеріалу відзначається, що на ділянці НГС вищий процент амфор та простого столового посуду, але нижчий — кухонного та столового «парадного».

Ще істотніша різниця помітна при розгляді цифр, які характеризують наявність знарядь праці. Вони практично поодинокі на Центральному кварталі і численні в будинках ділянки НГС. Особливо це стосується риболовних грузил, вироблених з каменю та стінок амфор. Якщо на Центральному кварталі їх знайдено близько 30, то на НГС — близько 300, у тому числі цілі комплекти для сітей і комплекси заготовок з каменю для їх виготовлення. Тут же

знайдено невеликі кам'яні якори²², які використовувались, швидше за все, для рибальських човнів. Усе це може свідчити на користь значної питомої ваги рибальства у заняттях мешканців кварталів, розташованих на ділянці НГС. Крім того, тут мали місце і інші заняття, які, можливо, відігравали роль не тільки у домашньому господарстві, а й мали товарний характер — про це свідчить наявність млинового пристрою, ступ, зернотерок, розтиральників та загородок у підвальних приміщеннях будинків. Крім того, на ділянці знайдено грузила для ткацьких верстатів (пірамідальні і круглі), кістяні рашпилі та інші знаряддя з кісток, зокрема так звані коньки, що використовувалися у чинбарному виробництві та ін.

Така картина супровідного матеріалу ділянки НГС може характеризувати її мешканців як вільне трудове населення досить високого рівня заможності. Їхні будинки були середньої для Ольвії площі, але зроблені солідно, з розвиненими підвальними поверхами, господарськими, житловими та парадними приміщеннями, не раз перебудовувались і змогли ще досить активно функціонувати і після катаклізму, вулиці і двори були упорядковані й обладнані системою водостоків, у побуті використовувалась велика кількість амфор та різноманітної кераміки, знайдена і значна кількість монет, теракот, графіті та ін. Таким чином, видається можливим стверджувати, що північна частина Нижнього міста Ольвії була заселена середньою трудовою верствою населення.

Порівняння будівельних комплексів та речових матеріалів елліністичного часу двох ділянок у різних місцях Ольвії дозволяє знову поставити питання про уточнення картини соціально-майнового районування міста.

У центрі Верхнього міста, на захід від агори і теменосу, розміщувались житлові квартали, заселені громадянами «другого», якщо можна так сказати, рівня заможності. Це були не такі багаті члени ольвійської общини, як ті, що жили в будинках ділянки НГФ або Зевсового кургану, але вони відігравали істотну роль в Ольвійському полісі. Мабуть, це були жерці, члени колегій, заможні торговці та ін. На південь від Центрального кварталу, можливо, існували аналогічні споруди — один з будинків Південного кварталу (Є—10) пов'язується з ім'ям жерця Агрота²³. Найбагатша верства суспільства, до якої належали такі діячі ольвійського полісу як Каллінік, Анфестерій, Протоген мали будинки в центрі Ольвії, на північ від теменосу Аполлона Дельфінія та в південній частині Нижнього міста. А північна його частина була заселена громадянами, зайнятими безпосередньо трудовою діяльністю — рибалками, ремісниками, торговцями. Можливо, аналогічний характер мало і населення Верхнього міста, що мешкало на північ від теменосу Аполлона Лікаря (ділянка АГД). Північно-східна частина міста (ділянка І) була заселена найбільш бідними громадянами.

Примітки

¹ Славин Л. М. Ольвия как город в VI—I вв. до н. э. // СА.— 1958.— № 28.— С. 290.

² Крыжицкий С. Д. Жилые ансамбли древней Ольвии.— К., 1971.— С. 102.

³ Славин Л. М. Раскопки западной части ольвийской агоры // Ольвия. Теменос и агора.— М.—Л., 1964.— С. 189—225; Славин Л. М. Кварталы в районе ольвийской агоры (раскопки 1961—1970 гг.) // Ольвия.— К., 1975.— С. 5—51; Лейпунская Н. А. Жилой район Ольвии к юго-западу от агоры (1972—1977) // Ольвия и ее округа.— К., 1986.— С. 29—46; Лейпунская Н. О. Центральный жилой квартал Ольвии // Археология.— 1994.— № 2.— С. 70—87.

⁴ Славин Л. М. Раскопки западной части...— С. 191.

⁵ Крыжицкий С. Д. Указ. соч.— С. 62.

⁶ Славин Л. М. Раскопки западной части...— С. 208.

⁷ Там же.— С. 212.

⁸ Там же.— С. 211; Крыжицкий С. Д. Ольвия. Историографическое исследование архитектурно-строительных комплексов.— К., 1985.— С. 117.

⁹ Крыжицкий С. Д. Жилые ансамбли...— С. 131.

¹⁰ Славин Л. М. Кварталы в районе ольвийской агоры...— С. 29.

- ¹¹ Там же.— С. 30.
- ¹² *Лейпунська Н. О.* Центральний житловий квартал Ольвії...— С. 74—78.
- ¹³ *Славин Л. М.* Кварталы в районе ольвийской агоры...— С. 31, 32.
- ¹⁴ *Лейпунська Н. О.* Центральний житловий квартал Ольвії...— С. 78—83.
- ¹⁵ Там же.— С. 83—86; *Карышковский П. О.* Новые находки архаических золотых монет в Ольвии // *Древности Северо-Западного Причерноморья.*— К., 1981.— С. 95—97.
- ¹⁶ *Славин Л. М.* Кварталы в районе Ольвийской агоры...— С. 21—27.
- ¹⁷ *Славин Л. М.* Раскопки западной части...— С. 197—203; *Крыжицкий С. Д.* Жилые ансамбли...— С. 62—69.
- ¹⁸ *Славин Л. М.* Раскопки западной части...— С. 207.
- ¹⁹ *Славин Л. М.* Ольвийские городские кварталы северо-восточной части Верхнего города // *СА.*— 1941.— № 7.— С. 292—307; *Крыжицкий С. Д.* Жилые ансамбли...— С. 10—30.
- ²⁰ *Славин Л. М.* Ольвійські квартали центральної частини Верхнього міста // *АП.*— 1962.— Т. 11.— С. 16—32; *Крыжицкий С. Д.* Жилые ансамбли...— С. 32—48.
- ²¹ *Gerard Siebert.* Delos 2.— Quartier de Scardhana. La maison des Sceaux // *ВСН.*— СХІІ.— 1988.— Р. 757, 759.
- ²² *Назаров В. В.* До питання про морську справу ольвіополітів // *Археологія.*— 1994.— № 2.— С. 96.
- ²³ *Славин Л. М.* Кварталы в районе ольвийской агоры...— С. 6—11.

Н. А. Лейпунская

К ВОПРОСУ О СОЦИАЛЬНОМ РАЙОНИРОВАНИИ ОЛЬВИИ ЭЛЛИНИСТИЧЕСКОГО ВРЕМЕНИ

Статья посвящена сравнению двух участков раскопок Ольвии — Центрального квартала и участка НГС. Первый раскоп находится в центре Верхнего города, второй — в северной части Нижнего. Анализ характера планировки, особенностей домостроительства и декора помещений, статистические оценки вещевого материала позволили предположить разный социально-экономический статус жителей двух районов Ольвии. Население Центрального квартала принадлежало верхушке ольвийской общины, жители участка НГС — ее среднему слою.

N. A. Leipunskaya

CONCERNING SOCIAL DIVISION INTO DISTRICTS IN OLBIA OF THE HELLENISTIC TIME

The paper is devoted to comparison of two plots of excavation trench in Olbia — the Central block and NGS. The first trench is in the centre of the Upper town, the second — in the northern part of the Lower town. The analysis of the project, peculiarities of house-building and decoration of the interior, statistical estimation of material findings have permitted supposing that inhabitants of these two districts in Olbia have different socio-economic status. People who lived in the central block were the cream of the Olbian community, while inhabitants of the NGS block belonged to the middle layer.